

Din Sosyolojisi Araştırmaları

E-ISSN: 2791-8998

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 8 Yıl/Year: 2025 (Nisan/April)

Branş Öğretmenlerinin Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Bakışları

The Perspective of Subject Teachers on the Religious Culture and Ethics Course

Elif Angın

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü,
Sakarya/Türkiye

elif.angin@ogr.sakarya.edu.tr / <https://orcid.org/0009-0001-7192-0889>

Hasan Meydan

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
Sakarya/Türkiye

hasanmeydan@sakarya.edu.tr/<https://orcid.org/0000-0002-9093-7555>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliř Tarihi/Date Received: 11.04.2025

Kabul Tarihi/Date Accepted: 28.04.2025

Yayın Tarihi/Date Published: 30.04.2025

Atıf / Citation: Angın, Elif; Meydan, Hasan. “Branş Öğretmenlerinin Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Bakışları”. *Din Sosyolojisi Araştırmaları* 5/8 (Nisan/April) 117-144.

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Öz

Bu çalışma, farklı branş öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersine ilişkin algılarını ve değerlendirmelerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel yaklaşım ve durum çalışması deseninde yürütülmüştür. Sakarya ilinde görev yapan 10 farklı branş öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, maksimum çeşitlilik örneklemesiyle veri toplanmıştır. Bu bağlamda ortaokul ve imam-hatip ortaokulunda görev yapan bir Türkçe, bir matematik, bir sosyal bilimler, bir fen bilimleri ve bir de görsel sanatlar branşlarında öğretmenlerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma bulguları, “DKAB Dersinin Okuldaki Yeri ve Önemi”, “DKAB Dersinin Okul ve Öğrenciye Katkısı” ve “DKAB Dersinin Programı ve işlenişine dair görüşler” olmak üzere üç ana tema altında toplanmıştır. Katılımcılar, DKAB dersinin temel ahlaki değerleri kazandırmada ve aileden alınamayan dini eğitimi tamamlamada önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Katılımcılar, DKAB dersinin ahlaki gelişim, sosyal beceri ve manevi destek açısından katkı sunduğunu; öğretmen-öğrenci ilişkisinin dersin etkisinde belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Çalışmanın din eğitimi alanına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Branş Öğretmenleri.

Abstract

This study aims to examine the perceptions and evaluations of different subject teachers regarding the Religious Culture and Ethics (RCE) course. The research was conducted using a qualitative approach and case study design. Semi-structured interviews were conducted with 10 teachers from different subjects working in the Sakarya province, and data were collected using maximum diversity sampling. In this context, interviews were held with one teacher each from Turkish, mathematics, social sciences, science, and visual arts subjects working in middle schools and imam-hatip middle schools. Descriptive analysis was used to analyze the collected data. The research findings were categorized under three main themes: "The Place and Importance of the RCE Course in Schools," "The Contribution of the RCE Course to the School and the Student," and "Views on the Curriculum and Teaching of the RCE Course." Participants indicated that the RCE course plays an important role in imparting fundamental moral values and complementing religious education that cannot be provided by the family. Participants stated that the RCE course contributes to moral development, social skills, and spiritual support, and that the teacher-student relationship is a determining factor in the effectiveness of the course. It is expected that the study will contribute to the field of religious education.

Keywords: Key Word 1, Key Word 2, Key Word 3, Key Word 4, Key Word 5.

Giriş

Tarihten bugüne toplumlar sahip olduğu gelenek, inanç ve tarihsel gerçekliğine uygun bir şekilde din eğitimi ve öğretimini gerçekleştirmektedir. Ülkelerin içinde bulunduğu sosyo-kültürel ortam ve siyasi çeşitlilik din ve din eğitime karşı farklı algı ve tutumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Türkiye’de din eğitim ve öğretiminin serencamına baktığımızda batıdaki tecrübelerden bazı farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Bu farklılığın Türkiye’nin laiklik ve modernleşme deneyimleriyle yakından ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Batıda din eğitiminin nasıl yapılacağı gündeme gelirken Türkiye’de din eğitim ve öğretiminin meşruiyeti tartışma konusu olmuştur (Kaymakcan vd., 2011). Uzun zamana yayılan yoğun tartışmalara rağmen bu konuda henüz kapsamlı bir toplumsal uzlaşıya varıldığını söylemek mümkün değildir.

İlköğretimde din dersleri Cumhuriyet tarihi boyunca farklı isimlerle ve farklı statülerde okutulmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulünden sonra, 1930 yılına ait programda "Din

Dersi" adıyla ikinci sınıftan itibaren okutulmaya başlanan Kur'an-ı Kerim ve din dersleri, bu yıldan sonra kademeli olarak programdan çıkarılarak 1939 yılında tamamen kaldırılmıştır. 1949 yılına gelindiğinde isteğe bağlı olarak dördüncü ve beşinci sınıflara tekrar konulan din bilgisi dersleri, 1950'deki bir değişiklikle seçmeli olarak programa dahil edilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 08.12.1981 tarih ve 213 sayılı kararıyla, ilgili ders Ahlak Bilgisi dersiyle birleştirilerek "Din ve Ahlak Bilgisi" adını almıştır. 1982 Anayasası ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu hale getirilmiştir(Doğan - Ege, 2021) .

Ülkemizin uzun süredir Avrupa Birliği'ne katılma çabaları, zorunlu din dersleri konusundaki tartışmaların uluslararası hukuk çerçevesinde şekillenmesine neden olmuştur. İnsan haklarına ilişkin sözleşmeler doğrultusunda, devlet okullarında zorunlu din dersi uygulamalarında ebeveynlerin inanç ve kanaatlerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum, devletin ebeveynlerin inançlarına uygun bir eğitim sunma ya da muafiyet mekanizmaları oluşturma zorunluluğu olarak yorumlanmamaktadır. Ülkemizdeki tartışmaların odak noktasını da din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin nesnel ve çoğulculuğu üzerine eleştiriler ve muafiyet hakkı tartışmaları oluşturmaktadır(Keskiner, 2022). Bu da 'Türkiye'de laiklik ve din eğitimi arasındaki hassas dengeyi koruma çabalarını ve AB üyelik sürecinin bu denge üzerindeki etkisini yansıtmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin haftalık ders saati sayısı, eğitim alanında süregelen tartışma konularından biridir. Bazı veliler, Hisar ve Özdemir'in araştırmasında da belirtildiği gibi, mevcut ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünürken, bazıları ise ders saatlerinin fazla olduğunu savunmaktadır(Hisar - Özdemir, 2022).Arslan, konuyla ilgili makalesinde din dersi saatlerinin artırılmasını eleştirmiş ve sonuç olarak bunun bireye ve topluma çok da fayda sağlamayacağını altını çizmiştir(Arslan, 2019).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine karşı velilerin tutumunu araştıran Arpacı, Velilerin din öğretimine yönelik genel tutumlarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Din öğretimine karşı tutumları olumlu ve güçlü olan velilerin, DKAB derslerinin uygulanmasına yönelik tutumlarının ise daha düşük seviyede olduğu belirtmiştir. Bu sonuçlara göre, velilere göre okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin verilmesi gerekli ve önemli görülmektedir. Ancak, DKAB derslerinin uygulaması konusunda velilerin tutum düzeyleri düşük kalmaktadır. Bu durum, mevcut DKAB derslerinin içerik ve öğretmen profili açısından velilerin beklentilerini tam anlamıyla karşılamadığını göstermektedir(Arpacı, 2014).Yani, veliler DKAB derslerinin gerekliliğine ve önemine inanmalarına rağmen mevcut uygulamadan memnun değillerdir.

Velilerin din öğretimine yönelik tutumlarını belirlemede birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bu faktörler arasında din anlayışları, din konusundaki bilgi düzeyleri, dini deneyimleri ve tutumları başta gelmektedir. Ayrıca, sosyo-kültürel çevre, kamuoyunda gündemde yer alan konular doğrultusunda yapılan yönlendirmeler, velinin kendi din eğitimi deneyimleri ve çocuklarına kazandırmak istedikleri değerler gibi pek çok etken de bu tutumları şekillendirmede rol oynamaktadır(Altaş, 2004).

Hisar ve Özdemir'in çalışmasına göre veliler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin daha erken yaşlarda başlamasını, içeriğinin zenginleştirilmesini ve ders saatlerinin artırılmasını istemektedirler. Ayrıca, öğretmenlerin dersi sevdirebilen, örnek davranışlar sergileyen, donanımlı ve söylemleriyle eylemleri arasında tutarlılık olan kişiler olması velilerin beklentileri arasında yer almaktadır. Bununla beraber veliler, dersin çocukların davranışları üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünmektedirler(Hisar - Özdemir, 2022).

Araştırmamız sırasında yaptığımız literatür taramasında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine yönelik çalışmalarda DKAB öğretmenlerinin, velilerin ve öğrencilerin bu derse ilişkin görüşlerini yansıtan çalışmaların bulunduğu gözlenmiştir. Ancak diğer branştan öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine yönelik görüşlerini yansıtan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki bu boşluğu doldurmak ve DKAB dersinin okuldaki diğer branş öğretmenlerinin gözünden nasıl görüldüğünü belirlemek amacıyla bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Okul ortamında öğrencilerin gelişimi için benzer süreçleri deneyimleyen farklı branş öğretmenlerinin DKAB dersinin okuldaki yeri ve işlevine dair görüşlerinin eğitimsel açıdan faydalı sonuçlar üretebileceği değerlendirilmiştir.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmamız, nicel araştırma yöntemlerinden farklı olarak genelleme ve kanıtlamayı amaçlamayan onun yerine olay ve olguların ayrıntılarını anlamayı amaçlayan nitel araştırma modelinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırma, insan davranışları, deneyimleri ve algılarının derinlemesine anlaşılmasını amaçlayan bir araştırma modelidir. Nitel araştırma, olayların ve bireylerin doğal ortamlarında ele alınmasını sağlar. Bu, sonuçların daha gerçekçi ve bağlam içinde değerlendirilmesine olanak tanır(Kıral, 2020). Bu yöntemde temel veri toplama araçları arasında gözlem, görüşme ve doküman analizi yer alır. Nitel araştırmalar, katılımcıların deneyimlerini, duygusal durumlarını ve düşüncelerini temel alır ve bu veriler, sayısal analiz yerine anlatılar üzerinden yorumlanır. Araştırma verileri, kodlama yoluyla analiz edilir ve bu kodlardan anlamlı

kategoriler ve temalar türetilir. Bu süreç, araştırma probleminin derinlemesine kavranmasına yardımcı olur(Baltacı, 2019).

Araştırmanın amacı doğrultusunda, bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi ile yürütülmüştür. Durum çalışması, belirli bir olgu ya da olayın sınırlı bir sistem içerisinde, kendi doğal bağlamında ve çok yönlü biçimde derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir nitel araştırma desendir(Yıldırım - Şimşek, 2022). Bu kapsamda araştırmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin genel eğitim sistemi içerisindeki yeri ve diğer branş öğretmenleri tarafından nasıl algılandığı konusu ele alınmıştır. Öğretmenlerin bireysel deneyim, değer ve görüşleri çerçevesinde bu olgu değerlendirilmiş; veri toplama sürecinde ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak katılımcılardan detaylı ve derinlemesine bilgiler elde edilmiştir.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu belirlemek amacıyla, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmanın amacına uygun özellikleri taşıyan bireylerin, önceden belirlenen ölçütlere göre seçilmesini esas alan bir yöntemdir(Yıldırım - Şimşek, 2022) Bu çalışmada, araştırma konusuna yönelik sağlıklı ve nitelikli veri elde edebilmek amacıyla belirlenen ölçütler; en az bir yıl öğretmenlik deneyimine sahip olmak, farklı branşlarda görev yapıyor olmak ve DKAB dersine yönelik değerlendirme yapabilecek bilgi ve deneyime sahip olmak şeklinde belirlenmiştir.

Bu doğrultuda, çalışma grubunda yer alan öğretmenler, yüz yüze görüşme yapma imkânının daha elverişli olması nedeniyle Sakarya ilinde görev yapan öğretmenler arasından seçilmiştir. Ulaşılan görüşlerin çeşitliliğini sağlamak amacıyla, ortaokul ve imam hatip ortaokulu olmak üzere iki farklı okul türünde görev yapan öğretmenlere yer verilmiştir. Çalışmaya; Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri ve Görsel Sanatlar branşlarında görev yapan toplam 10 öğretmen dahil edilmiştir. Her branştan iki öğretmenle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, araştırmada katılımcıların cinsiyet dağılımına ve kıdem açısından dengeli bir dağılıma sahip olmalarına özen gösterilmiştir. Böylece, farklı yaş, deneyim ve bakış açılarına sahip öğretmenlerin görüşleri elde edilerek, araştırmanın veri çeşitliliği ve geçerliliği desteklenmiştir.

1.3. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

Çalışmamızda veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği tercih edilmiştir. Bu teknik sayesinde gönüllü katılımcıların araştırma problemine yönelik görüşleri, doğal bir süreç içerisinde ve derinlemesine bir şekilde ortaya konulması hedeflenmiştir. Mülakatlar, bir olgu

hakkında anketlerle elde edilemeyen derinlikte ve detaylı verilere ulaşma imkânı sunar. Yanlış anlamalardan kaynaklanabilecek ve verilerin geçerliliğini etkileyebilecek hataların önüne geçilir. İlave sorular sorma esnekliği sayesinde, yeterince açıklanmamış konuların daha detaylı bir şekilde ele alınması mümkün hale gelir(Coşkun vd., 2019).

Mülakatlar yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Formun hazırlanması için öncelikle araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapılmış, sorulacak sorular belirlenmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Uzman dönütleri doğrultusunda form revize edilmiş araştırmanın amacına uygun veriler elde edebilmek için esas ve sonda sorulardan oluşan forma son hali verilmiştir. “Genel eğitim içinde sizce Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yeri/ önemi nedir?” gibi çok genel soruların yanında, “DKAB dersi Gibidir, çünkü” ifadesindeki boşlukları nasıl doldururdunuz?” gibi katılımcıların DKAB Dersine yönelik algılarını ortaya çıkaran sorular hazırlanmıştır. Görüşme esnasında forma tamamen bağlı kalınmamış, anlayışı derinleştirmek için gerektiğinde ilave sorularla görüşmeler ayrıntılandırılmıştır. Mülakatta sorulacak olan sorular için Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’nun onayı alınmıştır.

Görüşmeler, derinlemesine veri toplanabilmesi ve katılımcılarla daha güçlü bir etkileşim kurulabilmesi amacıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kendilerini rahat hissedebilmeleri adına görüşmeler sohbet havasında yürütülmüş ve katılımcıların düşüncelerini özgürce ifade etmelerine fırsat tanınmıştır. Görüşme süreleri, katılımcıların ifade etme biçimi ve konuya hâkimiyetlerine göre otuz dakika ile bir saat arasında değişkenlik göstermiştir. Tüm görüşmeler, katılımcıların bilgilendirilmiş onamı alınarak ses kaydı yöntemiyle kaydedilmiş; ardından veri analizi sürecinde kullanılmak üzere ayrıntılı biçimde yazıya aktarılmıştır. Görüşme verileri, ayrıntılı betimleme ve katılımcı doğrulaması yöntemiyle desteklenmiş; belirli katılımcılara görüşme özetleri sunulurken elde edilen verilerin doğruluğu teyit edilmiştir. Ayrıca veri toplama sürecinde elde edilen bulguların tutarlılığı açısından veri kaynağı çeşitliliği ilkesi dikkate alınarak farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu uygulamalar, çalışmanın geçerliliğini artırmayı amaçlamıştır.

1.4. Veri Analizi

Verilerin yorumlanmasında içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında gruplandırılması, sistematik bir şekilde düzenlenmesi ve anlamlandırılarak yorumlanmasını amaçlar. (Metin- Ünal, 2022) Çalışma grubundaki bireylerin görüşleri karşılaştırmalı olarak tekrar tekrar okunarak ortaklaşan temalar, kategoriler ve kodlar

belirlenmiştir. Belirlenen tema, kategori ve kodlar referans alınarak elde edilen bulgular okuyucuya anlaşılır bir biçimde aktarılmaya çalışılmıştır.

Verilerin sunumunda öğretmenler Ö1, Ö2... olarak isimlendirilmiştir. Kadın öğretmenler için (K), erkek öğretmenler için (E) harfi kullanılmıştır. Katılımcıların görev yaptıkları okul türü olarak da İmam Hatip Ortaokulunda görev yapanlar için kodlama (İHO), Ortaokul için kodlama (OO) şeklinde yapılmıştır.

Verilerin analizi yapılırken, bilimsel araştırmanın ruhuna uygun olarak objektif bir yaklaşımla katılımcıların görüşlerine sadık kalınmıştır. Sistematiik bir şekilde temalar ve alt temalar oluşturulmuş kategorilere uygun olmayan görüşler dışarıda bırakılmıştır. Ayrıca, araştırma sürecinde ve yayın aşamasında etik kurallara tam uyum sağlanmasına dikkat edilmiştir. Veriler tema haline getirilirken araştırma sorularına bağlı kalınmış ve bu minvalde şekillendirilmiştir.

2. Bulgular ve Tartışma

2.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Okuldaki Yeri ve Öneminin

Algılanışı ile İlgili Bulgular

Din dersinin okullarda yer alması, toplumun değerlerini öğretme, bireysel gelişimi destekleme, din ve inanç özgürlüğü gibi hususlarla ilişkilendirilebilir. Bu nedenle tarih boyunca toplumların farklı önceliklerle okullarında din eğitim ve öğretimine farklı ağırlık ve yöntemlerle yer verdikleri görülmektedir.

Tablo-1: Branş öğretmenlerinin DKAB dersinin önemine ilişkin görüşleri

TEM	Kategoriler	f
A		
B dersinin önemi	DKA Ahlaki Gelişim ve Davranışsal Eğitim	4
	Din Bilgisi ve Kültürel Öğrenme	4
	Sosyal ve Kişisel Gelişim	2
	Eğitim ve Toplum İçindeki Rolü	3

Branş öğretmenlerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin genel eğitim içindeki önemi bağlamında değerlendirmelerini öğrenebilmek adına onlara: 'Genel eğitim içinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yeri/önemi nedir?' ve 'Hangi açılardan önemlidir?' sorularını yönelttik. Verdikleri cevaplar, tablo-1 de gösterildiği gibi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin önemini farklı açılardan ortaya koymaktadır. Branş öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları ise şu şekildedir:

"...din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğrencilerin hem bir yandan dini bilgileri öğrenirken diğer taraftan ahlaki açıdan kendilerini geliştirebilmeleri için gerekli bilgileri vermede bence en önemli yere sahip olan derslerimizden biridir..." (Ö3-K-O. O)

"Yaşadığımız dönemde çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü ailelerin o kadar hassas olmadığını düşünüyorum. Kendi fikrim dini bilgiler konusunda bu açığın da okulda kapatılması gerektiğini düşünüyorum ve bu açıdan çok önemli olduğunu düşünüyorum açıkçası Ahlak bilgisi de aynı şekilde günümüzün şartlarında çocuklar bazen uzaklaşabiliyor, etkilenebiliyor çoğu sosyal medyadan (dolay). Bu yüzden ahlak bilgisinin de çok önemli olduğunu düşünüyorum." (Ö5-K-O. O)

"Bence din kültürü dersinin yeri ve önemi büyüktür. Sadece bilgi bilim bakımından bir çocuk yetiştirmek büyük eksiklik oluşturur. Doğruyu yanlış ayırt etme değerine sahip merhametli dürüst kısacası erdemli davranışların gelişmesinde bu dersin yeri önemli derecede bulunmaktadır. Aynı zamanda dinimiz gereği yapmamız gereken ibadetleri anlatmada, bilmesi gereken kuralları, duaları öğrenmede bu ders yine önemlidir. Çocuğun kişilik gelişiminde, dini eğitiminde, ruhen gelişiminde, çevresini ve kendini doğru anlama ve anlamlandırabilmede sosyal iletişiminde ve benzeri birçok durumda bu ders etkilidir. Çocuğun doğru değerleri kazanmasına yararı vardır." (Ö7-K-O. O)

Diğer branş öğretmenleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini, öğrencilerin dini bilgi edinmelerinin yanı sıra ahlaki gelişimlerine katkı sağlaması açısından önemli görmektedirler. Bu dersin, doğru-yanlış ayrımı yapabilen, merhametli ve dürüst bireyler yetiştirmede rol oynadığı belirtmişler ve ailelerin dini eğitim konusunda yeterince hassas olmaması nedeniyle okulun bu eksikliği gidermesi gerektiğini vurgulamışlardır. Din eğitimi, ibadet, dua ve temel dini bilgilerin öğrenilmesi, bireyin kişilik gelişimi, ruhsal olgunlaşması, çevresini anlama ve sağlıklı sosyal iletişim kurması açısından da faydalı görülmektedir. Ayrıca, diğer branş öğretmenleri, günümüz şartlarında çocukların sosyal medyanın olumsuz etkilerine maruz kalmaları sebebiyle ahlak eğitiminin gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

2.2. DKAB Dersinin Müfredatta Yeri ve Yapılandırışı ile İlgili Görüşler

2.2.1. DKAB Dersinin Zorunluluğu

1982 Anayasası'nın 24. Maddesi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum, din-devlet ilişkisi, laiklik ilkesi ve devletin din eğitimindeki rolü üzerinden tartışılmakta; temel haklar, özellikle din ve vicdan özgürlüğü bağlamında ele alınmaktadır (Erken, 2020).

Bu bağlamda branş öğretmenlerinin konu hakkındaki görüşlerini almak için “DKAB dersinin zorunlu olması hakkındaki görüşleriniz nedir?” ve “Sizce zorunlu olmasaydı seçmeli ders olarak talep edilir miydi?” şeklinde sorular yönelttik. Aldığımız yanıtlara göre, katılımcıların tamamı bu dersin zorunlu olması konusunda hemfikirlerdir.

Tablo-2: Branş öğretmenlerinin DKAB dersinin zorunlu olmasına ilişkin görüşleri

TEM	Alt Tema	f
A		
Zoru	Bütün çocuklar bu eğitimi almalı	10
nlu olmasının	Küçük yaşta edinilen bilgiler kalıcı olur	1
gerekliliği	Devlet eliyle alınması doğru olur	1
	Ahlaklı bireyler yetiştirmek için zorunlu olmalı	2
	Aileler bu konuda bilinçli olmayabilir	3
Seçm	Seçmeli olsaydı da talep edilirdi	6
eli Olması	Talep eden de olurdu, etmeyen de olurdu	4
Durumunda		
Talep		
Görmesi		
Laikli	Laiklik ilkesi gereği diğer dinleri de kapsayan	1
k ve bir din eğitimi zorunlu olmalı		
Çoğulculuk		
Laiklik ve Çoğulculuk	Laiklik ilkesi gereği diğer dinleri de kapsayan bir din eğitimi zorunlu olmalı	1

DKAB dersinin zorunlu olmasına ilişkin aşağıdaki görüşler, diğer görüşleri özetler niteliktedir:

“Bence zorunlu olmalı çünkü özellikle küçük yaşlarda alınan dini eğitimler bireyin hayatı boyunca kalıcı ve üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü yaş ilerledikçe çocukların ilgi alanları değişiyor (...) özellikle bu açıdan bakıldığında özellikle bence küçük yaşlardan itibaren zorunlu olarak dini eğitim bireylere verilmeli. Zorunlu olmasaydı seçmeli ders olarak seçilir miydi evet kesinlikle seçilirdi ailelerde tercih ederdi diye düşünüyorum ben.” (Ö3-K-O. O)

“...Her ailenin kendi tercihidir tabii çocuğunu nasıl yetiştirmek istediği. Ama çocuk belli yaşta kendi kararını veremediği için en azından okulda bazı temeller atılmalı, ilerisi bireyin kendisine bırakılmalıdır. Zorunlu ders olmalı, çocuk bilmelidir. Bir şeyi tercih etmesi için bilmesi, bilgili olması gerekir. Bu yüzden din her şeyin, bilgilerin başı olduğunu düşünüyorum.” (Ö7-K-O. O)

Araştırma bulgularımıza göre genel eğilim DKAB dersinin zorunlu olması gerektiği yönündedir. Bu sonuç Tosun’un çalışmasında ifade ettiği, din eğitiminin devlet okullarında zorunlu olarak yer almasının yaşanan tecrübelerle ulaşılmış bir sonuç olduğu görüşüyle örtüşmektedir(Tosun, 2023). Ancak, literatürde konuyla ilgili bizim bulgularımızla farklılık arz eden görüşler de bulunmaktadır. Mortaş, zorunlu DKAB dersini, laiklik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir. Bu eleştirisinin temel dayanağı, “Devletin resmi bir dini olmaması” ilkesidir. Buna göre, devletin herhangi bir dini inancı vatandaşlarına dayatamayacağı, belirli dini kuralları zorla benimsetemeyeceği ve bu bağlamda bir dinin eğitim ve öğretimini zorunlu hale getiremeyeceğini ifade etmektedir(Uçar - Sayın, 2017). Ayrıca Tablo-2’nin verilerine göre katılımcıların çoğu (6), DKAB dersinin seçmeli olması durumunda dahi aileler tarafından tercih edileceği görüşünü de paylaşmaktadırlar.

2.2.2. DKAB Dersinin Haftalık Ders Saati

1982 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ilk okul 4 ve 5. Sınıflarda haftada 2 saat zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır. Daha sonra 4,5,6,7 ve 8. sınıflarda haftada 2 saat, ortaöğretim kurumlarında haftada bir saat zorunlu olarak okutulmuştur(Doğan - Ege, 2021).2017 yılında uygulamaya konulan bir kararla DKAB dersi, tüm eğitim kademelerinde ikişer saat olarak okutulmaya başlanmıştır(Hendek - Zengin, 2021). Katılımcılara:”DKAB dersinin haftalık ders saatini yeterli buluyor musunuz?” ve “Bu sürenin din hakkında öğrenmeler için yeterli bir süre olduğunu düşünüyor musunuz?” sorularını yönelttik. Katılımcılardan bazıları soruyu, seçmeli derslerle birlikte düşünerek cevaplandırıdılar. Aralarında seçmeli derslerle DKAB dersi

desteklenirse, ders saatinin yeterli olduğunu savunanlar olduğu gibi şimdiki şekliyle haftalık iki ders saatini yeterli bulanların da olduğu görülmektedir.

Tablo-3: Branş öğretmenlerinin DKAB dersinin haftalık ders saatine ilişkin görüşleri

Tema	Kategoriler	f
Ders Saatinin Yetersizliği	Uygulamalı Eğitim İhtiyacı	1
	Gerçekçi Bir Yaklaşım	1
	Seçmeli Derslerle Desteklenmesi Gerekliği	4
Kısmen Yeterli Bulanlar	Seçmeli Derslerin Var Olması Durumunda	3
	Aile ve Dış Kaynakların Rolü	1
Kararsız ve Belirsiz Görüşler	Kapsamın Genişliği	1
	Gerçekçi ve İdealist Yaklaşımın Çatışması	1

Katılımcıların temel eğilimlerini yansıtan görüşlerden bir kısmı şöyledir:

“...Seçmeli dersler eğer takviye olarak okul tarafından seçilecek ise bence o noktada yeterli ama eğer işte peygamberimizin hayatı ya da Kuran ı kerim dersleri seçilmeyecekse iki saat bence yetersiz...” (Ö3-K-O. O)

“İki saat az olabilir ama şimdi seçmeliler de olduğu zaman yeterli olduğunu düşünüyorum, yani seçmelilerle birlikte düşündüğümüzde yeterlidir ...kendi öğrenciliğimden yola çıkarsam yeterliydi.” (Ö5-K-O. O)

“... Çocukların dini açıdan tam bir eğitim almaları açısından tam olarak yeterli değil diyebilirim, artırılabilir.” (Ö9-E-İ.H. O)

“Yani şöyle iki saat yeterli değil tabii ki daha fazla olması gerekiyordur muhakkak ama işte şartlar gereği değerlendirildiği zaman ... Diğer dersler de var çok fazla ders var... Din kültürü dersi üzerinden konuşursak yani, öğrencilerin din hakkında öğrenmeleri için, din bilgisiyle ilgili bilgileri alabilmeleri için yeterli bir süre olduğunu düşünüyorum.” (Ö2-K-İ.H. O)

Çalışmamızın bulguları, literatürdeki görüşlerle hem örtüşmekte hem de bazı açılardan yeni bakış açıları sunmaktadır. Hisar ve Özdemir’in araştırmasında velilerin ders saatlerini yetersiz buldukları vurgulanırken, katılımcıların büyük çoğunluğunun benzer şekilde haftada iki saatlik DKAB dersini yetersiz bulduğu görülmektedir(Hisar - Özdemir, 2022).Ancak, Arslan’ın ders saatlerinin artırılmasının birey ve toplum açısından sınırlı bir fayda sağlayacağı yönündeki

eleştirisiyle farklılaşmaktadır(Arslan, 2019). Ayrıca bazı katılımcıların ders süresinden çok içerik yoğunluğu ve diğer ders yükleri nedeniyle kararsız kaldıkları görülmektedir. Bu bulgu, ders saatinden ziyade içerik düzenlemesi ve pedagojik yaklaşımın önemine işaret etmekte; dolayısıyla literatüre bu yönüyle katkı sağlamaktadır.

2.2.3. DKAB Dersinin Popülaritesi ve Algısı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ilgi çekici olup olmadığı, öğrencilerin bireysel ilgi alanlarına, dersin işleniş biçimine ve müfredatın içeriğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ancak genel olarak DKAB dersinin konuları, öğrencilerin günlük yaşamda karşılaştıkları ahlaki, kültürel ve dini meselelere doğrudan temas etmektedir. Bu durum, öğrencilerin dersin içeriğini daha anlamlı bulmasını sağlamaktadır(Eğri, 2003). Ayrıca DKAB dersi, İslam dini dışındaki dinlerin de genel hatlarıyla öğretilmesiyle öğrencilere farklı inançlar ve kültürler hakkında bilgi vermektedir. Bu, öğrencilerin bakış açılarını genişleterek ilgilerini çekmektedir(Yıldız, 2009).

Bu çalışmada DKAB dersinin diğer branşlar tarafından ilgi çekici bulunup bulunmadığını tespit etmek için katılımcılara, ” DKAB dersi ilgi çekici bir ders midir?” ”İlgi çekici olduğunu düşünüyorsanız neden ilgi çekici? ”İlgi çekici değilse, neden ilgi çekici değil? soruları yöneltilmiştir. Tablo-4 de dersi ilgi çekiciliği konusunda üç ana eğilim olduğu görülmektedir.

Tablo-4 Branş öğretmenlerinin DKAB dersinin ilgili çekici olup olmaması hakkındaki görüşleri:

Tema	Kategoriler	f
Dersin ilgi çekici olduğunu düşünenler	Merak ve soru sorma eğilimi	3
	Hayatın içinden de uygulamalı bilgiler olması	5
Dersin ilgi çekici olmadığını düşünenler	Öğrencilerin ilgisizliği ve konuları bildiklerini düşünmeleri	2
Öğretmenin rolü ve öğretim yöntemleri	Öğretmen faktörünün etkisi	3
Eskiden daha çok ilgi çekici bulunmaktaydı	Çok fazla dillendirilmeye bağlı ilgi azaldı	1

Konuyla ilgili katılımcı eğilimlerini yansıtan örnekler şu şekildedir:

“... din kültürü ve ahlak bilgisi dersi birazcık daha hayatın içinden bir ders o yüzden çocuklar bence seviyorlar.” (Ö2-K-İHO)

“...Çocuğun sorusu var ama bunu anne babaya yöneltmiyorlar sen öğretmen olarak derste onu anlatmaya başladığında o parmaklar kalkmaya başlıyor çocuklar sürekli olarak o meraklarıyla kendi hayatlarından örnekler vererek sorular sormaya başlıyorlar bence olay zaten orada başlıyor merak ilgi çekicilik orada başlıyor.” (Ö3-K-OO)

“... Öğretmenden öğretmene yani hatta onu destekleyen idareye göre de değişir yani bunu ilgi çekici yapan öğretmendir...” (Ö6-K-OO)

“Çocuklar genelde müfredat gereği zaman zaman bazen derslerden sıkılıyorlar. Bu derste diğer derslerden daha ilgi çekici diyemem. Konu anlatımı, bilgi aktarımı, ezber gereken şeyler var. Çoğunu çevrelerinde duyuyorlar. Çocukların bazı konular hariç bu dersi çok ilgi çekici bulduklarını sanmıyorum.” (Ö7-K-OO)

“Şöyle söyleyebilirim yani ilgi çekiciliği şu yönden olmayabilir. Çocuk şöyle düşünüyor derse girerken ben zaten biliyorum. O havadalar çoğu “öğrendim “bu havada olduğu için aman hocam ben bu derse girmesem de olur tavrı var. ...ben biliyorum zaten diyor çocuk o yüzden es geçilen bir ders yani ilgi çekici değil diye düşünüyorum çocuklar açısından.” (Ö9-E-İHO)

“... Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin normalde önceden daha çok popüler olduğunu düşünüyorum. Çoğaldıkça böyle sürekli konuşuldukça popülerliğinin azaldığını düşünüyorum. Bir şeyi ne kadar çok dile getirirsen onun etkisi de o kadar az almış gibi geliyor. Şu an çok dillerde dolaştığı için etkisinin azaldığını düşünüyorum ve artık çok ilginç bir şekilde halkın tepkisini topladığını düşünüyorum sanki çok fazla din kültürü dersi varmış da çocuk boğuluyormuş gibi. Halbuki iki saatmiş ben biliyordum...” (Ö2-K-İ.H. O)

Araştırmamızın bulguları, Eğri'nin DKAB dersinin günlük yaşamla ilişkili olduğunda öğrenciler tarafından daha anlamlı bulunduğu yönündeki görüşünü desteklemektedir(Eğri, 2003). Genel eğilim, dersin yaşama dair konulara temas ettiği için öğrencilerin ilgisini çektiği yönündedir. Yıldız'ın farklı inançlara yer verilmesinin öğrencilerin bakış açılarını genişlettiği yönündeki tespiti de katılımcıların öğrencilerin meraklarının bu derse olan ilgiyi artırdığına dair ifadeleriyle örtüşmektedir(Yıldız, 2009). Bununla birlikte, bazı katılımcıların dersin diğer derslerden farklı olmadığını ya da öğrencilerin konuları zaten bildiği için dersi ilgi çekici bulmadıklarını ifade etmeleri, dersin her öğrenci için aynı etkiyi oluşturmadığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin derse olan ilgisinin kişisel beklentiler ve ön bilgilerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2.4. DKAB Dersinin İsmi ile İlgili Görüşler

1982 Anayasası'nın 24. maddesi ile, 1982-1983 eğitim-öğretim yılından itibaren, daha önce zorunlu olarak okutulan Ahlak dersi ile Din Bilgisi dersi birleştirilmiş ve "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" adıyla tek bir ders halinde okutulmaya başlanmıştır(Öcal, 2017).Katılımcılara, "Dersin adının 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' olması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" ve "Dini alan ile ilgili verilecek dersin ismi sizce ne olmalıdır?" şeklinde sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu, mevcut ders adının içeriği yansıttığını ve uygun olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar dersin adında değişiklik yapılmasının faydalı olabileceğini ifade etmiştir.

Tablo-5 Branş öğretmenlerinin DKAB dersinin adına ilişkin görüşleri

Tema	Kategoriler	f
Mevcut İsim Uygun ve İçeriği Yansıtıyor	İçeriğin Yansıması	7
	Kapsayıcılık	1
	Uyumluluk	1
	Tanınımlılık	1
İsim Değişikliği Önerileri	Ahlak Bilgisi öne alınabilir	1
	İslam Kültürü olarak değişebilir	1
	İslam Kültürü ve Peygamber Efendimizin Ahlakı	1
	Din Eğitimi olabilir	1
Belirsiz ve Kararsız Görüşler	"Kültür" kelimesi çıkartılabilir	1

Katılımcıların temel eğilimlerini yansıtan doğrudan alıntı örnekleri şu şekildedir:

"Ahlak Bilgisi ve Din Kültürü" olarak değiştirilebilir, çünkü ahlakın öne çıkarılması daha iyi olabilir."
(Ö2-K-İ.H. O)

"Mevcut adın, İslam dışındaki dinleri de kapsayıp kapsamadığı konusunda netlik sağlanmalı. Sadece İslam'ı kapsıyorsa "İslam Kültürü" olarak değiştirilebilir." (Ö6-K-O. O)

"İslam Kültürü ve Peygamber Efendimizin Ahlakı" gibi bir isim, daha doğru ve kapsayıcı olabilir."
(Ö10-E-İ.H. O)

"Alternatif olarak "Din Eğitimi" veya "Din ve Ahlak" isimleri düşünülebilir." (Ö9-E-İ.H. O)

Bazı katılımcılar, mevcut isme dair net bir değişiklik önerisinde bulunmamakla birlikte, farklı görüş ve düşüncelerini dile getirmektedir.

"..... Ben ismi tam uygun buluyorum," kültür" kelimesi çıkabilir." (Ö7-K-O. O)

Literatürde DKAB dersinin isminin tarihsel olarak birçok kez değiştiği ve 1982 sonrası bugünkü halini aldığı belirtilmektedir(Doğan - Ege, 2021). Bizim çalışmamız ise katılımcıların mevcut ders adını genelde uygun bulmakla birlikte, küçük değişikliklerle daha kapsayıcı hale gelebileceğini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, literatürdeki resmi ve tarihsel yaklaşımdan farklı olarak, öğretmenlerin derse yönelik algılarına dair güncel ve pratik bir bakış sunmakta; böylece mevcut ismin içeriğe ne ölçüde karşılık geldiği konusunda literatüre katkı sağlamaktadır.

2.2.5. DKAB Dersi ile İlgili Metafor

Metaforlar, bireylerin zihinlerinde var olan şemaları semboller aracılığıyla görünür kılmaya yardımcı olan etkili bir araçtır. Düşünce sistemimizin büyük ölçüde metaforik bir yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin bir kavram hakkındaki samimi düşüncelerini ifade etmelerinde metaforların önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu yapılar, bireyler arasında benzerlik gösterebileceği gibi, farklı yaşam tecrübeleri nedeniyle çeşitlilik de gösterebilmektedir(Ulu Kalın - Koçoğlu, 2017). Bu bağlamda, diğer branş öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine ilişkin samimi düşüncelerini ortaya koymak amacıyla metafor kullanımına başvurulmuştur.

"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.....gibidir, çünkü " ifadesindeki boşlukları nasıl doldururdunuz?" Şeklindeki ifadelerle katılımcılarımızdan konuyla ilgili bir metafor oluşturmalarını istedik. Aldığımız cevaplar Tablo-14'te yer almaktadır.

Tablo-6 Branş Öğretmenlerinin DKAB dersine yönelik metaforları

Tema	Kategoriler	
Bilgi ve derinlik	Kuyu	1
Rehberlik ve kılavuzluk	Pusula	1

	Kılavuz	1
	Işık	1
Çeşitlilik ve kapsam	Ağaç	1
Huzur ve içsel barış	Huzur	1
Hayati gereklilik	Hava ve su	1
Yeni perspektifler ve fırsatlar	Anahtar	1
Doğal düzelme ilahi kudret	Fen bilimleri dersi	1

Metaforların rehberlik edicilik, huzur ve hayatilik gibi hususları öne çıkardığı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili tüm katılımcılarımızın düşüncelerine burada yer vermek istiyoruz:

“*Aklıma derin bir kuyu olarak geldi yani sen ne kadar gitmek istersen o kadar gidebilirsin diye düşünüyorum. İnsan gitmek istediği kadar gider o kuyunun içine.*” Ö1-K-İ.H. O)

“*Anahtar gibidir size farklı kapılar açar diyebilirim...Farklı kapılar derken yani şöyle farklı bakış açıları diyebilirim ...şöyle diyebilirsiniz hani her zaman gidilebilecek bir yol vardır bir kapı vardır da diyebilirsiniz ümitsizliğe kapılmamalıyız da diyebilirsiniz bu olabilir diye düşünüyorum.*” Ö2-K-İ.H. O)

“*din kültürü ahlak bilgisi dersi pusula gibidir nerede nasıl yürüyeceğimizi bilmediğimizde bize rehber olur hayatımızda doğru yolu bulmamızı sağlayan kılavuz olur diye düşündüm.*”. (Ö3-K-OO)

“*Ben yaşıntıya benzetirim yaşıntıdır yani. Hani bu dersten aldığın şeyler senin bütün hayatın boyunca sana rehber olacak konuları içerir öyle düşünüyorum yani.*”. (Ö4-K-OO)

“*Ağaç diyebilirim, ağaç olabilir o zaman, öyle söyleyeyim size. Bir sürü dalı var bence din kültürünün yani bu sadece İslam diniyle alakalı değil biraz önce de bahsettim ya başka dinleri öğrenebiliyor onların ahlak anlayışını öğrenebilir yani karşılaştırabilir o yüzden bir ağaç ve dalları gibi düşünebiliriz.*”. (Ö5-K-OO)

“*Huzura benzetebilirim...Çünkü dinde huzur vardır yani. Çünkü dinde huzur vardır evet yani ibadetlerde huzur vardır duada huzur vardır o yüzden huzura benzettim şu anda.*”. (Ö6-K-OO)

“*Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi bir ışık gibidir. Çünkü seni ve hayatını aydınlatır. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi bir ışık gibidir. Çünkü seni ve hayatını güzelleştirir.*”. (Ö7-K-OO)

‘Bir rehber diyebilirim bir yani bir kılavuz diyebilirim yön gösterici. Çünkü ister istemez bazı zamanlarda yolu kaybeden kişiler olabiliyor yani din gerçekten insanları o yola sokabilecek yani doğruya ulaştırabilecek, insanların hayatını değiştirebilecek bir olguda. O yüzden hani bir rehber bir kılavuz diyebilirim.’ Ö8-E-İ.H. O)

‘Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi benim için hava gibi su gibi bir ihtiyaçtır. Kendi açımdan konuşuyorum. Çünkü biz Müslüman bir ülkeyiz. Müslüman doğduk hayatımızı Müslümanca yaşamaya çalışıyoruz. Yani bu bizim için bir gereklilik nasıl ki hava bizim için su bizim için bir gereklilik ise bu derste bizim için gereklilik olduğunu düşünüyorum’ Ö9-E-İ.H. O)

‘Din dersi bence fen bilimleri dersi gibidir çünkü sonuçta fen bilimleri dersinde biz Allah (c.c.) onun bize verdiği nimetlerin tezahürünü anlatıyoruz yani işte insan vücudundaki olaylar doğadaki işte fotosentez solunum olayları gibi olaylar bitkinin büyüyip gelişmesi gibi olaylar Allah Teâlâ’nın kudretindeki büyük ilmindeki olaylar onun büyüklüğünü kudretini anlatmış oluruz aslında biz. Din kültürü de bunun manevi yönünü anlatıyor. Biz ise dünyadaki Allah Teala’nın tezahürünü anlatarak kudretin tezahürü anlatarak farkındalık oluşturmuş oluyoruz çocuklarımıza.’ Ö10-E-İ.H. O)

Katılımcılar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine dair düşüncelerini samimi bir şekilde ifade etmiş ve bu dersin kendileri için ne anlam ifade ettiğini çeşitli metaforlarla ortaya koymuşlardır. Yapılan benzetmelerde belirli unsurlar öne çıkmaktadır. Örneğin, "pusula", "kılavuz" ve "ışık" metaforları, bu dersin yol gösterici ve rehberlik edici bir niteliğe sahip olduğunu düşündürmektedir. "Anahtar" metaforu, dersin öğrencilere yeni bakış açıları sunduğunu ve ufuk açıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bir katılımcının bu dersi "ağaç"a benzetmesi, dersin kapsayıcı ve kuşatıcı yönüne dikkat çekerken, bir diğer katılımcı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini "hava" ve "su"ya benzeterек bu dersin vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır.

2.2.6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentiler

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, öğrencilere dinî ve ahlaki değerleri kazandırmayı, farklı inanç ve kültürlerle saygı duymayı, hoşgörü ve birlikte yaşama kültürünü geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu dersin hedefleri, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretim programlarında detaylandırılmıştır(“Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları”, 2018). Tablo-7 incelendiğinde diğer branşlardaki öğretmenlerin DKAB dersine yönelik beklenti ve önerilerinin beş başlık altında toplandığı görülmektedir.

Tablo-7 Branş Öğretmenlerinin DKAB dersinden beklentileri

Tema	Kategoriler	f
------	-------------	---

DKAB	Dersinden	Uygulamalı eğitim ve pratik bilgiler	3
beklentiler		Dinin özünü ve ahlaki değerleri anlama	4
		Temel dini bilgiler ve ahlak kuralları	2
		Örneklerle desteklenen anlatım	2
		Dersin ilgi çekici hale getirilmesi	2

Çalışmamıza katılan Branş öğretmenlerine, “DKAB dersinden beklentiniz nelerdir? Görüş ve önerilerinizi paylaşır mısınız?” Şeklinde bir soru yönelttik. Verilen cevaplardan temel eğilimleri temsil eden örnekler şu şekildedir:

“...din kültürü dersinden beklentim teorik bilgilerin yanında uygulamanın olması.” (Ö1-K-İ.H. O)

“...gerçekten dinin ne olduğunu İslam’ın ne olduğunu anlatmasını isterim herhalde yani bu dersten beklentim o olabilir. Yani ezbere yaşamaktan ziyade özünü dini içselleştirmek ten bahsediyorum aslında, böyle olmasını tercih ederim.” (Ö2-K-İ.H. O)

“başlangıçta ilmihal olaylarının getirilmesi tam olarak öğrenciye aktarılması fıkhi meseleleri tam olarak sonuçta altıncı yedinci ve sekizinci sınıfta öğrencilere ibadetler farz konumuna düşüyor artık ve çoğu çocuğumuz aile tarafından da verilmediyse bu bilgiler yani tamamen sıkıntılı bir süreçle başlıyor döneme ondan ötürü öncelikle bunlar verilmeli.” (Ö10-E-İ.H. O)

“... geçmişte yaşamış hani örnek olan kişilerin hayatları verilebilir.” (Ö4-K-O. O)

“... Dersten en büyük beklentim ilgi çekici hale getirilmesi, en büyük eksiklik olarak gördüğüm ...” (Ö9-E-İ.H. O)

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen DKAB dersinin amaçları arasında hoşgörü, birlikte yaşama kültürü ve dini değerlerin kazandırılması yer almaktadır. Ancak çalışmamızın bulguları, öğretmenlerin bu genel hedeflerin ötesinde, dersin daha uygulamalı, içselleştirilebilir ve öğrencinin yaşamıyla bağlantılı bir yapıya kavuşmasını beklediklerini göstermektedir. Özellikle fıkıh konularının aktarımı, dini yaşantının özümsemesi ve dersin ilgi çekici hale getirilmesi gibi beklentiler, mevcut programın daha işlevsel ve öğrenci merkezli bir yaklaşımla geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu yönüyle çalışma, dersin sadece hedef düzeyinde değil, yöntem ve içerik açısından da sahadan gelen güncel ihtiyaçları yansıtarak literatüre katkı sunmaktadır.

2.3. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Okul ve Öğrenciye Katkısının Algılanışı ile İlgili Bulgular

Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin okul ve öğrenciye katkısı ile ilgili görüşler üç tema altında incelenebilir. DKAB Dersinin dini yönelim ve öğrencilere katkısı, DKAB Dersinin öğrencilerin yaşantısına katkısı, DKAB Dersinin ahlaki gelişim ve sosyal hayata etkisi.

2.3.1. DKAB Dersinin Dini Yönelim ve Öğrencilere Katkısı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin dini inanç, tutum ve davranışları üzerindeki etkisi üzerine yapılan araştırmalar, dersin genel olarak olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin DKAB dersine yönelik olumlu tutumları, dini tutum düzeylerini artırmaktadır. Örneğin, bir çalışmada DKAB dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğrencilerin dini tutum düzeylerinin de yüksek olduğu belirlenmiştir(Gökmen - Altaş, 2022).Ayrıca, DKAB dersinin öğrencilerin dindarlık ve ahlaki olgunluk düzeylerini pozitif yönde etkilediği ve bu etkinin öğrencilerin saldırganlık düzeylerini düşürdüğü tespit edilmiştir(Ay, 2021).Bununla birlikte, öğrencilerin dini inanç ve tutumları üzerinde ailelerinin dini yaşayış ve eğitim durumları, ders dışında dini bilgileri artırıcı kitap okuma alışkanlıkları ve internet ile sosyal medya aracılığıyla dini konular hakkında sorgulama yapma durumları gibi faktörlerin de etkili olduğu saptanmıştır(Gökmen, 2020).

Katılımcılara, “DKAB dersinin öğrencilerin inanç ve fikirlerine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?” “Olumlu ya da olumsuz örnekler hatırlıyor musunuz?” soruları yöneltilmiş, alınan cevaplar Tablo-8’de temalarına göre sıralanmıştır.

Tablo-8 Branş Öğretmenlerinin DKAB dersinin öğrencilerin dini inançlarına ve düşüncelerine katkısı hakkında görüşleri

Tema	Kategoriler
Olumlu Katkılar	Bilgi ve Farkındalık Artışı
	Merak ve Soru Sorma Teşvik
	Pratik Yaşamda Uygulama
	Öğretmenlerin Rolü ve İlişkisi
	Sorgulama ve Şüphe Artışı

Olumsuz	veya	Yetersiz	Çevresel ve ailevi etkiler
Katkılar			
Dersin yapısal sorunları ve		Ders saatlerinin yetersizliği	
öneriler			
Öğrencilerin inanç ve davranış		Dini pratiklerin öğretilmesi ve uygulanması	
gelişimi			

Katılımcıların cevaplarında öne çıkan bazı cevaplar aşağıda paylaşılmıştır:

“...düşünüyorum ... mesela ailede yetersiz bilgi birikimi almışsa okulda öğrendiğinde şaşkınlık içerisinde düşüp bak bu da varmış deyip daha çok meyledebiliyor ve bir çok şeyi de yerine getirmeye başladığını düşünüyorum... faydası olduğunu düşünüyorum bir katkı sağlar yani ... mesela mezhep farklılıklarında bile çocuk farklı gördüğünde evet bunlarda var diyebiliyor çünkü karşılaşmamış insan ve hiç bilgisi yoksa hani bu nasıl bu şekilde davranabilir diyebilir ama bu eğitimi aldığı anda bunlar da var bu mezheplerimiz de var deyip fikirleri değişebilir, farklı bakış açıları kazanabilir.” (Ö1-K-İ.H. O)

“...son zamanlarda çocuklar çok farklı düşünmeye başladılar. Özellikle lise çağında birebir tanıdığım kişilerden böyle yorumlar alıyorum. ... Çocuklar artık o kadar çok fazla sorguluyor ki hani yeterli geliyor mu gelmiyor mu tartışılır... katkı sağlıyor mu? tabii ki yani hiç olmaması zaten çok büyük bir sorun bence ama işte bu tabi sonuçlarla bağlantılı. Yeterli bir ders saatinin olmaması zorunlu veya seçmeli ders olması bunların hepsi etkiliyor tabi ama pozitif anlamda etkinliği olur diye düşünüyorum.” Ö2-K-İ.H. O)

“ Özellikle ortaokul düzeyinde yaş grupları çocuklarda daha çok merak, kafalarındaki soru işaretleri (oluyor)...Çocukların bu yönde soruları oluyor. O yüzden bence din kültürü derslerinde eminim ki bu tarz konulara giriliyor çocukların kafalarındaki daha çok inançsal olaylarda hani dini sorgulama boyutunda değil de daha çok olayların nedenlerinin dini açıdan karşılıklarını merak ediyor çocuklar. Din kültürü öğretmenlerinin eminim ki derslerde onların bu tarz sorularına cevap verecek.”. (Ö3-K-OO)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, öğrencilerin dini yönelimleri üzerindeki etkisini anlamaya çalıştığımız sorumuza, bazı öğretmenlerin net cevaplar veremediğini, çekimser davrandıklarını gözlemledik. Bazıları ise konunun biraz dışına çıkan cevaplar verdiler. Soruya anlaşılır ve net cevaplar veren katılımcılar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilere farklı bakış açıları kazandırdığı, soru sorma ve merak duygularını harekete geçirdiği, inanca dair sorgulamalara kapı araladığını ifade ettiler.

Yalnızca bir katılımcı dini yönelim ve inanç noktasında bu dersin öğrenciye pek katkısının olmadığını, bu noktada aile ve çevresel faktörlerin belirleyici olduğunu ifade etti:

“ Açıkçası belli yaştan sonra çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Dersin değil de çevresinde örnek aldığı kişi olabilir yaşadığı çevre, ortam olabilir. Ama en önemlisi aile etkilidir. Bebeklikten bu yaşa kadar nasıl bir aile ortamında büyümüş ne görmüş bunlar çok önemli. Arkadaş ortamı etkili ...Sadece din dersi küçük bir anlamda çocuğun dini yönelim konusunda etkili olabilir. Dersin öğretmenini çok seviyorsa o zaman etkili olabilir. Derste öğretilenler bilgi bakımından etkisi olumlu yönde olur. Ama inanç iman bunlar derste ki bilgilerle oluşabilecek bir durum olduğunu düşünmüyorum.” (Ö7-K-OO)

Verilen cevaplar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin inanç ve düşüncelerine olan etkisinin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Daha önce yapılan çalışmalar, DKAB dersinin öğrencilerin dini tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır(Gökmen - Altaş, 2022)(Ay, 2021). Bizim bulgularımız da DKAB dersinin öğrencilerin bakış açılarını genişlettiğini ve dini sorgulama yapmalarını sağladığını ortaya koymaktadır. Ancak bazı katılımcılar, aile ve çevre faktörlerinin bu anlamda daha belirleyici olduğunu ifade etmiştir, bu da literatürdeki bulgularla paralellik göstermektedir(Gökmen, 2020). Sonuç olarak, DKAB dersinin etkisi, yalnızca sınıf içi faktörlere değil, öğrenci çevresine de bağlı olarak şekillenmektedir.

2.3.2. DKAB Dersinin Öğrencilerin Yaşantısına Katkısı

DKAB dersi, dinî ve ahlaki konular üzerinde düşünmek, bireylerin kendilerini sürekli olarak geliştirmelerine ve yaşamlarını daha anlamlı kılmalarına yardımcı olmaktadır(Arın, 2018). Katılımcılara,” Bu dersten edinilen bilgi ve birikimin öğrencilerin yaşantısına ne tür katkıları olabilir?” şeklinde sorduğumuz soruya aldığımız yanıtlar Tablo-9’de gösterilmektedir.

Tablo-9 Branş öğretmenlerinin DKAB dersinden edinilen bilgi ve birikimin öğrencilerin yaşantısına katkıları hakkında görüşleri

Tema	Kategoriler	f
DKAB dersinden edinilen bilgi ve birikimin öğrencilerin yaşantısına katkıları	Günlük Yaşantıya Etkisi	5
	Ahlaki Gelişim ve Sosyal Hayata Etkisi	6
	Öğretmenlerin Rolü ve Etkisi	1
	Toplumsal ve Kültürel Etkiler	1

Katılımcıların temel eğilimlerini yansıtan örnek cevaplar şu şekildedir:

“.. İnanç, ibadet konusunda hatta yeri geldiğinde dua konusunda ezber konusunda zaten hayatlarına sirayet ettiğini görüyoruz. Bu da zaten gelecek hayatlarına etki ediyor. Öğrendikleri şeyleri pratiğe dökerek en azından günlük yaşantılarında da kullanabiliyorlar ve bilgi birikimleri de kalıcı oluyor...” (Ö1-K-İ.H. O)

“... Hayatın her aşamasında katkı sağlar. Mesela bir kul hakkını öğretiyorsun çocuğa mesela devlet görevlisi oluyor diyelim bir dosyanın bile bir kul hakkına girdiğini orada çocuk öğrenmiş buna karşı hassas davranıyor ve bu çocuklar işte yarının büyükleri birçok yerde siyasetle uğraşabilirler devlet görevlisi olabilirler her şeyde dikkat edeceklerdir...” (Ö4-K-OO)

“her hâlikârda insan olma duygusuna katkıda bulunur. Yani iyilik nedir? Ahlak nedir? Evrensel ahlak ilkeleri nelerdir? Bunları çocuk daha bir özümser...Çocuk hayatını ona göre şekillendirir. Attığı adım da verdiği kararlarda illaki hayatımızın bir yerinde dini görecektir. Çocuk da ister istemez tabii ki bu din kültüründe öğrendikleri bilgileri gündelik hayatına muhakkak yansıtacaktır.” (Ö8-E-İ.H. O)

“Çocuğa ne katar?... Bir insan ahlaklı olursa ileriki yaşantısında da her zaman başarılı olur diye düşünüyorum. Çünkü her işin içinde en başta ahlak vardır, doğruluk dürüstlük vardır. Bunlar olduktan sonra ve bir kişi dinini bildikten sonra ibadetlerini yaptıktan sonra bütün işlerinin yolunda gittiğini düşünüyorum. Daha hayırlı olacağını düşünüyorum çocuklar için...” (Ö6-K-OO)

Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, öğrencilerin ahlaki değerler edinmesi, olumlu davranışlar sergilemesi ve manevi destek bulması açısından önemli katkılar sunmaktadır. Yine, dini bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasında ve bireylerin hayatlarının her aşamasında bir rehber olarak dini değerleri kullanmalarında bu dersin kilit bir rol oynadığının altı çizilmiştir. Bu bulgular Arın'ın çalışması ile paralellik göstermektedir(Arın, 2018).

2.3.3. DKAB Dersinin Ahlaki Gelişim ve Sosyal Hayata Etkisi

Yapılan bir çalışmada, DKAB dersinin genel amaçlarına ulaşma düzeyinin, öğrencilerin dindarlık ve ahlaki olgunluk seviyelerini olumlu yönde etkilediği, bu etkinin de öğrencilerin saldırganlık davranışlarını azalttığı belirlenmiştir(Ay, 2021).Katılımcıların “DKAB dersinin

öğrencilerin ahlaki davranışlarına etkisi var mıdır? Ne gibi? 'sorusuna ilişkin cevapları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo-10 Branş öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin ahlaki davranışlarına etkisine dair görüşleri

Tema	Kategoriler
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin ahlaki davranışlarına etkisi	Okul ve aile iş birliği
	Örnek alma
	Çevre ve sosyal medyanın rolü
	Din ve ahlak bağlantısı
	Aile yapısı

Katılımcıların temel eğilimlerini yansıtan örnek cevaplar şu şekildedir:

"... Güzel ahlaktan bahsediyoruz sürekli, bunları sürekli çocuklara anlatırsak biz de aynı şekilde onlara örnek olabilirsek çocuklarda güzel bir sonuç oluşturacaktır diye düşünüyorum. dersin ahlaki gelişime katkı sağladığını düşünüyorum." (Ö2-K-İ.H. O)

" Ahlaki davranışlarını etkiler. Yalanın kötü bir şey olduğunu, bu sadece günah olduğu için değil yani doğru bir şey olmadığı için. ..Helali haramı öğrenir ..iftira atılmaması gerektiğini, doğru davranışın nasıl olduğunu öğrenir.. (Ö8-E-İ.H. O)

" kesinlikle vardır hocam çünkü şimdi din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde bu yönde neyi örnek veriyorlar bize mesela peygamber efendimizin hayatını veya sahabelerin hayatı geliyor önümüze ve bunların hayatında da ahlaki yönden bir olumsuzluk biz görmüyoruz daha çok bizim için iyi örnekler var hele ki peygamber efendimizin hayatı zaten bizim için en iyi örnek. Peygamberimiz bizim hayatımız için en iyi örnek olduğu için çocuklar bu yönde ahlaki yönden onları örnek alacaktır bu da çocukların hayatı için olumlu yönde bir etkidir diye düşünüyorum yani olumlu manada çok büyük katkısı vardır." (Ö9-E-İ.H. O)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin sosyal yaşam üzerindeki etkisini anlamaya çalıştığımız sorumuza katılımcılar farklı açılardan yaklaşmışlar ve yanıtlarında şu ifadelere yer vermişlerdir:

"...bir insan dinini bilmezse bu dünyaya ne için geldiğini bilmezse Allah Teâlâ'yı bilmezse, Peygamber (a.s)'ı bilmezse nasıl bir topluma dönüşür? Yani dinsiz bir toplum olmuş olursun. Bundan ötürü de yani toplumda

ilerleme değil gerileme başlar. Ahlaki sıkıntılar başlar. Şu anda da her geçen neslin daha da kötüye gittiğini görmekteyiz...” (Ö10-E-İ.H. O)

“...öğretmenimizin üslubuyla da alakalıydı herbaldehani böyle ders anlatır gibi değildi de böyle sohbet gibi geçirdi hep derslerimizi o yüzden hep aklımda kalmış onun anlattıkları o yüzden benim sosyal hayatıma yansıdı yani öğrendiklerim...” (Ö5-K-OO)

“... ailenin desteğinin de olması gerekiyor sadece okulda öğrenilen ahlak bilgisini yeterli olmadığını düşünüyorum kesinlikle veli desteğinin çevre şartlarının da önemli olduğunu düşünüyorum. (Ö5-K-OO)

Literatürde, Dkab dersinin öğrencilere ahlaki değerleri kazandırma, empati geliştirme ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirme gibi olumlu etkiler sağladığı vurgulanmaktadır (Ay, 2021). Katılımcılarınız da öğrencilerin ahlaki değerleri öğrenerek doğru ve yanlış arasında fark görebilme becerisi kazandığını, empati geliştirdiğini ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, peygamberlerin hayatlarının örnek olarak sunulması ve öğretmenlerin olumlu örnek teşkil etmelerinin öğrencilerin ahlaki gelişimine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Bu noktada, Dkab dersinin öğrencilerin günlük yaşamlarında dini ve ahlaki değerleri uygulamalarına yardımcı olduğu ve toplumsal sorumluluk duygularını pekiştirdiği gözlemlenmiştir. Bu da Yemenici'nin çalışmasıyla paralellik arz etmektedir (Yemenici, 2014).

Sonuç ve Öneriler

Diğer branş öğretmenlerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine yönelik görüşleri,” Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Okuldaki Yeri ve Öneminin Algılanışı” ile ilgili, “Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Okul ve Öğrenciye Katkısının Algılanışı” ana temalar altında incelenmiştir.

Dkab dersinin okuldaki yeri ve önemi ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmenler, Dkab dersinin öğrencilere doğru-yanlış ayrımı yapabilme, merhamet ve dürüstlük gibi değerleri kazandırmada kritik bir rol oynadığını belirtmektedir. Ayrıca, ailelerin dini eğitimde yetersiz kaldığı durumlarda okuldaki Dkab dersinin bu rolü üstlendiğini ve sosyal medyanın olumsuz etkilerine karşı ahlaki bir kalkan işlevi gördüğünü vurgulamışlardır.

Dkab dersinin zorunlu olması konusunda araştırmaya katılan tüm öğretmenler aynı fikri paylaşmaktadır. Erken dönemde verilen dini eğitimin kalıcı etkileri olduğu ifade edilerek, teknolojinin dikkat dağıtıcı etkileri nedeniyle temel bilgilerin erken dönemde verilmesi ve erdemli davranışların kökleşmesi için Dkab dersinin müfredatta zorunlu olması gerektiği savunulmuştur.

Araştırmaya katılan çoğu öğretmen, haftada iki saatin, Dkab dersi için yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle, seçmeli derslerle desteklenmesi ve ibadetlerin önemi ile fıkhi konuların daha detaylı işlenebilmesi için ek sürelerin ayrılması önerilmektedir.

Dkab dersinin popülaritesi ve algısı ile ilgili çoğu öğretmen, Dkab dersinin günlük yaşamla bağlantılı olduğu için ilgi çekici bulunduğunu belirtmiştir. Ancak, "zaten biliyoruz" algısı nedeniyle bazı öğrencilerin derse ilgisiz kaldığı ve bu durumun diğer derslerle benzer bir ilgi düzeyine yol açtığı eleştirilmiştir.

Dersin ismi ile ilgili sonuçlara bakıldığında Mevcut isim olan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi"nin içerikle uyumlu olduğu düşünülmektedir. Ancak, küçük eklemelerle içeriğin daha net yansıtılabileceği önerilen konular arasındadır.

Öğretmenlerin, Dkab dersini "pusula", "ışık", "kılavuz" gibi yol gösterici; "hava", "su" gibi temel ihtiyaç; "anahtar", "ağaç" gibi dönüştürücü metaforlarla tanımlamaları bu derse atfettikleri değer açısından dikkat çekicidir.

Diğer branş öğretmenlerinin Dkab dersinden beklentileri incelendiğinde; Uygulamalı eğitim, somut örnekler, dinin özünün anlaşılmasına odaklanma ve ilgi çekici materyallerle dersin zenginleştirilmesi gibi konular dile getirildiği görülmüştür. Bunun yanında Dkab dersinin, ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, manevi destek sağlanması, sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve gelecek nesillere dini mirasın aktarılması gibi somut katkılar sunduğu ifade edilmiştir.

Müfredatın yeterliliği konusunda diğer branş öğretmenleri; temel bilgilerin aktarıldığını ancak pratik eğitimin eksik olduğunu, güncel meselelere sınırlı değinildiğini ve bazı ifadelerin karmaşık olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki bazı konular, özellikle soyut kavramlar içeren ders içerikleri, öğrenciler için zorlayıcı olabilmektedir. Özellikle "kader" ve "kaza" gibi soyut kavramların öğretimi, öğrencilerin derste anlamakta zorluk çekmesine neden olmaktadır. Bu tür kavramların daha üst sınıflara bırakılması uygun görülmektedir. Katılımcılar, bu tür konuların daha anlaşılır hâle getirilmesi için öğretmenin çeşitli somut örnekler ve günlük yaşamla bağlantılar kurarak konuları öğretme yöntemlerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bununla beraber İçeriğin yaş grubuna uygun olmaması ve süre kısıtları gibi sorunlar dile getirilmiş, oyun ve etkinlik tabanlı öğretim, Hz. Muhammed ve sahabenin örnek yaşantısına vurgu yapılması ve ibadetlerin pratik anlatımı gibi öneriler sunulmuştur.

Katılımcıların görüşlerine göre, öğretmenin sahip olduğu mesleki ve kişisel niteliklerin dersin işleyişi ve öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu

ifade edilmiştir. Görüşmelerde bazı öğretmenlerin yalnızca müfredat kazanımları doğrultusunda ders işlediği, buna karşın bazı öğretmenlerin ise ders içinde ve dışında çeşitli etkinlikler düzenleyerek öğrencilerle daha güçlü bir iletişim kurduğu ve dersleri daha ilgi çekici hâle getirdiği belirtilmiştir. Katılımcılar, özellikle sohbet havasında işlenen derslerin daha kalıcı öğrenmeler sağladığını ve öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirdiğini ifade etmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde ise öğretmenin sözlü anlatımının yanı sıra, davranışlarıyla da öğrencilere örnek olmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Uygulamalı etkinlikler, cami gezileri ve benzeri faaliyetlerin öğrencilerin ilgisini çektiği, bu tür etkinlikleri gerçekleştiren öğretmenlerin derslerinin öğrenciler tarafından daha ilgiyle takip edildiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılar, öğretmen niteliklerinin öğrenme ortamının kalitesi ve öğrencilerin derse olan ilgisi üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu dile getirmiştir.

Araştırma sorucu elde ettiğimiz veriler, Dkab dersinin ahlaki ve manevi gelişimdeki kritik rolünü ortaya koyarken, müfredatın güncellenmesi, öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi ve ders süresinin artırılması gerektiği gibi ihtiyaçların tespit edilmesini sağlamıştır. Öğretmenlerin, bu dersi bir yaşam rehberi olarak konumlandırmaları da eğitim sistemindeki önemini pekiştirmektedir.

Din eğitimi konusunda arzu edilen kaliteye ulaşmak ve tam olarak beklenen ihtiyacı karşılamak için, din eğitimi konusunda eğitim alan öğrencilerin, eğitimden beklenti ve taleplerinin, ilgi ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir yaklaşım, toplumun ihtiyaç duyduğu din eğitiminin karşılanmasına katkı sağlayabilir. Bu çalışmada diğer branş öğretmenlerinin din eğitimine bakışları nitel perspektiften incelenmiş olup daha geniş örneklemeler ile okullarda görev yapan farklı branş öğretmenlerinin Dkab dersi hakkındaki değerlendirmelerinin alınmasını dersin algılanan önem ve katkısını geliştirmeye yönelik daha geniş katkılar yapabileceği kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Altaş, Nurullah. “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/1 (2004), 85-105.
- Arın, Ahmet. “Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Yaşam Boyu Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi”. *Milli Eğitim Dergisi* 47/217 (2018), 25-55.
- Arpacı, Mücahit. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Velilerin Tutumları (Diyarbakır Örneği)”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/29 (2014).
- Arslan, Yusuf. “Sıradanlaştırılan Felsefe Dersleri, Aşırılaştırılan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersleri Kayıp Mı, Kazanım Mı? (2017-2018/2018-2019 Yılları Program Örnekleri)”. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 3/2 (2019).
- Ay, Mustafa Fatih. “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Eğitimi, Dindarlık, Ahlaki Olgunluk Ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiler”. *Milli Eğitim Dergisi* 50/232 (2021), 313-334.
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?” *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/2 (2019), 368-388.
- Coşkun, Recai vd. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 10. Basım, 2019.
- Doğan, Recai - Ege, Remziye. *Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.
- Eğri, Osman. “Eğitimin Genel Amaçları Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2003), 271-291.
- Erken, Baki. “Hukuki Temelde Türkiye’de Zorunlu Din Dersi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.

- Gökmen, Rabia. *Lise Öğrencilerinin İnanç Gelişimini Etkileyen Faktörler (Lüleburgaz Örneği)*. İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Gökmen, Rabia - Altaş, Nurullah. “Lise Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Faktörler”. *Talim Dergisi* 6/1 (2022), 7-21.
- Hendek, Abdurrahman - Zengin, Mahmut. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine Göre Din Dersleri -Statü, Programlar ve Çoğulculuk-*. Değerler Eğitimi Merkezi, 2021.
- Hisar, Ahmet Hamdi - Özdemir, Şuayip. “Ortaokullardaki Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Hakkında Veli Görüşleri”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları -1*. Ankara: Amasya Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Kaymakcan, Recep vd. “Öğrencilerin Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümleri Üzerine Bir Araştırma”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 9/22 (2011), 103-138.
- Keskiner, Emine. “Okullardaki Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersleri Ve Sorunları”. *Din Eğitimi Ve Sorunları*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2022.
- Kıral, Bilgen. “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15 (2020), 170-189.
- Metin, Osman - Ünal, Şükriye. “İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/2 (2022).
- Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Dergah, 2. Basım, 2017.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Pegem, 2023.
- Uçar, Recep - Sayın, Gülşen. “Türkiye’de Laiklik Tartışmaları Çerçevesinde Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Zorunlu Hale Gelişi Ve Din Eğitimi Uygulamalarına Yansıması”. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2017), 269-298.
- Ulu Kalın, Özlem - Koçoğlu, Erol. “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Değerine Karşı Metaforik Algıları”. *Abi Evran Üniversitesi Karşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 18/2 (2017), 419-434.
- Yemenici, Ahmet. “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Diğer Dinlere Ve Mensuplarına İlişkin Yaklaşımları (Nitel Bir Çalışma)”. *Toplum Bilimleri Dergisi* 8/15 (2014), 153-176.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 12. Basım, 2022.
- Yıldız, İlhan. “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi: Zorunlu Mu Kalmalı, Yoksa Seçmeli Mi Olmalı?” *TÜBAV Bilim Dergisi* 2/2 (2009), 243-256.
- “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları”. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.